

مطالعه تطبیقی منظر شهری خرمشهر و برلین در حفظ خاطرات جمعی

(صفحات ۴۵ تا ۶۸)

آیدا باقری بهشتی^۱ * فرح حبیب^۲ * زهرا سادات سعیده زرآبادی^۳

دریافت: ۹۷/۰۸/۰۷

پذیرش: ۹۷/۱۰/۱۴

چکیده

منظر شهر به عنوان سطح تماس انسان و محیط، بر عینیت مکان و در ارتباط با ذهنیت ناظر، قابل تشخیص است و دارای ویژگی‌های ارزشمندی است که سبب شکل‌گیری خاطرات می‌گردد. گرچه خاطرات مجموعه‌ای از ذهنیات فردی است اما می‌توان با تاکید بر وقایع مشترک سبب گسترش و توسعه خاطرات جمعی شد. در این مقاله هدف مقایسه تطبیقی منظرشهر برلین و خرمشهر است که بر اساس معیارهای بدست آمده از نظریات متخصصین و دستیابی به میزان همبستگی معیارها نسبت به یکدیگر مورد تحلیل قرار گرفته است. این تحقیق در زمره تحقیقات کاربردی است. همچنین در فرایند این پژوهش از روش‌های مختلف تحقیق تاریخی، مقایسه، تحلیل محتوایی، مطالعات متون تخصصی و آزمون همبستگی پیرسون با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شده است. نتایج تحقیق بیانگر آن است که پنج معیار موثر منظر بر ارتقا خاطرات جمعی شامل نامهای تاریخی، عملکردهای گذشته، نشانه‌ها (طبیعی و مصنوعی)، باورهای جمعی و مراسم بوده و با مطالعه در دو شهر برلین و خرمشهر و بررسی توسط متخصصین نشانه‌ها و عملکردها دارای بالاترین میزان تاثیر می‌باشد و با توجه به آزمون پیرسون میزان همبستگی این دومعیار بیشترین مقدار را نسبت به سایر معیارها دارا می‌باشد و نهایتاً بر همین مینا راهکارهایی جهت ارتقا هویت منظر خرمشهر با تاکید بر خاطره جمعی ارائه شده است.

واژگان کلیدی: منظر، خاطره جمعی، برلین، خرمشهر.

۱. دانشجوی دکتری، شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛

۲. استاد، شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛ (نویسنده مسئول): F.habib@srbiau.ac.ir

۳. دانشیار، شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛

مقدمه

منظر وسیله‌ای برای پدیدار نمودن شهر محسوب می‌شود و بستری مناسب جهت نمود وقایع و رویدادها در شهرها به حساب می‌آید. در حقیقت انسان‌ها با دیدن مناظر مختلف در شهرها و با گذر زمان، خاطرات را در ذهن خود نگه می‌دارند. حفظ برخی خاطرات در مکان‌هایی خاص و ایجاد ارتباط آن با گروه‌ها و افراد مختلف سبب به یاد ماندن آن در اذهان و با تاکید بیشتر در محیط‌های کالبدی سبب جذابیت بیشتر شهرها می‌شود. در حقیقت شهرها خود خاطره جمعی شهروندان محسوب می‌شوند، خاطراتی که در پیوند با اشیاء و مکان‌ها شکل گرفته است. شهری که در آن خاطره جمعی وجود نداشته باشد می‌توان شهری بی‌هویت دانست. در شهر خاطرات جمعی، مسبب ارتقا مفهوم هویت در شهر است. خاطره در حیات و تعاملات اجتماعی نقش به‌سزایی دارد بنابراین در این مقاله سعی بر آن است تا از منظر شهر به‌عنوان بستری برای حفظ و ارتقا خاطره جمعی استفاده نماید و خاطراتی که در ذهن افراد شکل گرفته و یادآوری آن سبب بیان تاریخ کشور می‌شود، را تقویت کند. یکی از خاطرات جمعی که در دو کشور ایران و آلمان با مقیاسی متفاوت رخ داده است جنگ است. گرچه جنگ واژه‌ای است که به تنهایی هزاران حس مختلف را در مردم جهان به وجود می‌آورد، اما سیر نگرش تاریخی نشان می‌دهد واجد ویژگی است که سبب استحکام وحدت ملی و یادآوری اتفاق و همدلی و همراهی جمعی در مقابله با تعارضات است؛ که این خود در بسیاری موارد مهم‌ترین عامل خلق خاطرات جمعی در جوامع مختلف محسوب می‌شود. در این مقاله سعی شده است با توجه به نظرات متخصصان و تجربیات جهانی معیارهای موثر منظر شهر بر خاطرات جمعی تدقیق و تبیین گردد و سپس در مطالعه تطبیقی خرمشهر و برلین به جمع‌بندی و ارائه نقاط مثبت این دو تجربه پرداخته شد که عمدتاً تایید بیشتر به منظر شهر در راستای حفظ خاطرات جمعی ارزشمند بوده و با جمع‌بندی و ارائه نقاط مثبت این دو تجربه و تحلیل معیارها توسط اساتید و متخصصین شهرسازی که تجربه در هر دو شهر را داشتند و با استفاده از نرم افزار SPSS و آزمون پیرسون میزان همبستگی معیارها مورد بررسی قرار گرفت و با توجه به میزان همبستگی آنها، راهکارهایی مناسب جهت ارتقا منظر شهر خرمشهر ارائه شد.

۱- ادبیات پژوهش

۱-۱- ادبیات تجربی

مطالعات بسیاری در زمینه منظرشهر و خاطرات جمعی صورت گرفته، اما کمتر به ارتباط بین این موضوع توجه شده است. آلدروسی مردم و حضورشان در مکان‌ها مختلف را در ایجاد خاطره پراهمیت می‌داند. ایشان، بناهای یادبود و نشانه‌ها در نقاط مشخص را مسبب ارتباط بیشتر شهر با شهروندان و یادآوری یک خاطره در شهر مطرح می‌نماید (آلدروسی به نقل از Abd Elrahman, 2015:2). خاطره جمعی سبب فرم درک یک شهر، هویت آن و خلق معنا به شهروندان می‌شود. از افرادی که در این زمینه به طور غیر مستقیم صحبت کرده است کوین لینچ است. وی، در رابطه با تصویر ذهنی که به طور غیر مستقیم همپوشانی با تصور اشخاص از خاطره در یک مکان دارد را عنوان می‌کند. بدین معنا که تصاویر مکان‌ها را برای شهروندان نقطه توجهی می‌داند و اگر فردی با محیط خود ارتباط موفق‌تری برقرار کند، این تصاویر برای او اهمیت بیشتری دارد (Felasari, 2013:19-20). دورکیم مراسم را وسیله‌ای با اهمیت جهت انتقال خاطره اجتماعی و شرط اصلی تداوم هویت جمعی و زندگی اجتماعی می‌داند. به باور او، نمادهای مقدس و جشن‌ها، به یادآوری رویدادهای بزرگ گذشته که اجماع را به هم پیوسته نگه می‌دارند و جامعه را به گذشته خویش پیوند می‌دهند، کمک می‌کنند (حسینی کومه، ۱۳۸۸: ۱۳). بری شوارتز در زمینه خاطرات جمعی به قیاس قبل و بعد از جنگ داخلی ایالات متحده می‌پردازد. وی بر سازماندهی ارزش‌های فعلی روایت‌های تاریخی تاکید می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه اشیاء، به عنوان نمادهای تاریخی، توسط چارچوب‌های اجتماعی _ فرهنگی سبب ایجاد خاطره جمعی می‌شود (شوارتز به نقل از Grau, 2014:8). کریستین بویر نیز به گسترده شدن خاطره در مکان اشاره کرده است به تعبیری از دست رفتن مکان خاطره را منجر به از دست رفتن هویت آن می‌داند. (Boyer, 1994:6). هاسمان خاطره را یک استعداد ذهنی دانسته که شناخت انسان از خود، حول آن صورت پذیرد. ایشان خاطره را این‌گونه تعریف می‌کند "اعتقادات جمعی، روال رفتاری، و یا آثار فیزیکی است که در محتوا، سطح، پراکندگی و دسترسی آنها متفاوت است" (Haseman, 2005:594). زوهو معتقد است میراث هر شهر شامل فضای تاریخی، مکان‌های فرهنگی، نام‌های خاطره‌ساز و محل

سکونت است که سبب ایجاد خاطرات موثر می‌شود. این فضاها سبب ایجاد محیط غنی فرهنگی و تاریخی است که مسبب عطر و طعم زندگی در محلات و حس صمیمیت را فراهم می‌کند (Zhou, 2016). عابد الرحمان در مقاله خود به بررسی خاطره شهری پرداخته و آن را عمدتاً به تصاویر ذهنی در شهر وابسته می‌داند و هر فرد را دارای ادراک متفاوتی از شهری دانسته که وابسته به زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی است (Abd Elrahman, 2015:4). کارولین وینتر در مقاله خود می‌نویسد که با دیدن یک بنای به جا مانده از جنگ، به‌عنوان یک عنصر موثر سبب احیا خاطرات در برهه زمانی می‌شود. خاطرات جنگ را می‌توان از عکس‌ها، نامه‌ها، کتاب‌ها و فیلم‌ها مشاهده نمود اما نشانه‌های جنگ می‌تواند مسبب به یاد آوردن موضوعات جنگ در بین بازدیدکنندگان گردد و خاطرات ارزشمندی از آن دوره را بیان کند. و معناهای خاصی را انتقال دهند (Winter, 2009:611). سوشارد جانتی فلرایی به بررسی اثرات تجربی و محیطی به صورت مستقیم در بافت‌های شهری در ارتباط با تاثیر خاطرات جمعی پرداخته است. وی با حضور در محیط و بافت منطقه تاریخی مورد مطالعه، مشاهدات و برداشت‌های خود و افراد حاضر در بافت، ساختمان‌ها، فضاها و اماکن تاریخی به بررسی چگونگی تاثیر خاطرات جمعی در محدوده پرداخته است و حضور مردم در اماکن تاریخی را مسبب اصلی در احیا خاطرات جمعی می‌داند و بازسازی اماکن تاریخی را به عنوان نشانه شهری بسیار حائز اهمیت می‌داند (Felasari, 2013). گرو در رساله خود به بررسی چگونگی انتقال خاطره جمعی به نسل‌های دیگر می‌پردازد و به بسط نظریات هالبواکی در این زمینه ادامه می‌دهد. ایشان در فلوریدا از بین رفتن حس تعلق و هویت را به علت از میان رفتن مکان‌های خاطره ساز دانسته و با بررسی‌های انجام گرفته توسط وی، مکانهای خاطره‌ساز (با عملکردهای خاص) از نقاط مهم در ارتقا خاطرات جمعی در شهر محسوب می‌شود (Grau, 2014).

۲-۱- ادبیات نظری

واژه منظر شهر در لغت نامه تخصصی کوان فرم و ظاهر یک شهر معنا شده است، این اصطلاح از واژه منظر شهر در آمریکا در سال ۱۸۵۰ مطرح شده و در حقیقت به معنای درک کلی از شهر است (Cowan, 2005:69). در سال ۱۹۶۱ گردن کالن این واژه را

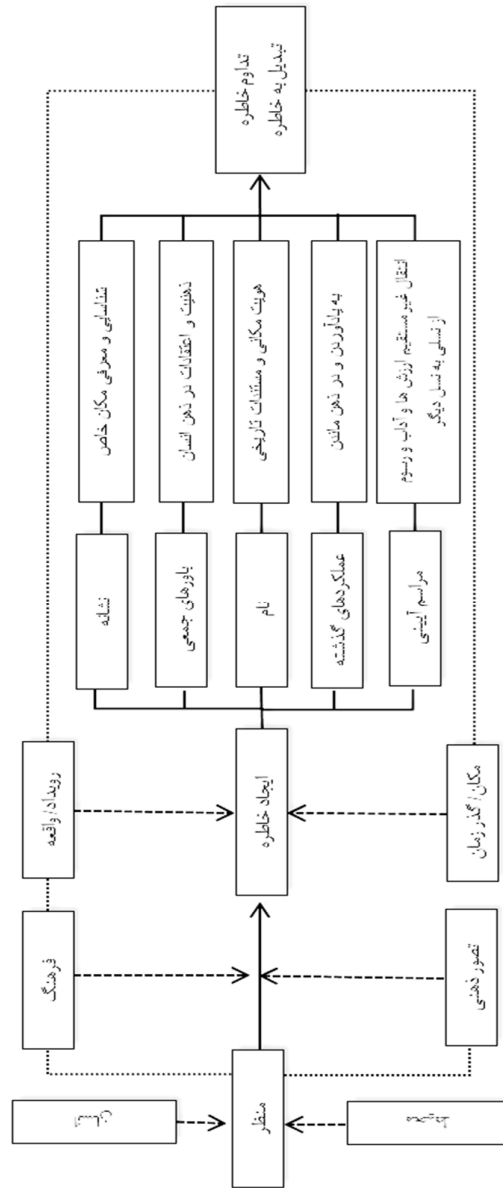
در کتاب گزیده منظر شهری به عنوان هنر یکپارچگی بخشیدن بصری و ساختاری به مجموعه ساختمان‌ها، خیابان‌ها و مکان‌هایی که محیط شهر را می‌سازند و همچنین هنر چگونگی برقراری ارتباطات بین اجزای مختلف سازنده کالبد شهر، مطرح می‌کند (کالن، ۱۳۸۷: ۵-۷). وی معتقد است که منظر، خاطرات و تجربیات را به یاد می‌آورد، یعنی همان عکس‌العمل‌های احساسی درونی که وقتی ظهور کردند قادرند روند افکار را بر هم زنند. واژه خاطره جمعی اولین بار توسط موریس هالبواکی در سال ۱۹۲۵ بکار گرفته شد. رابرت کوان خاطرات جمعی را عنصری می‌داند که اغلب در فرم یک شهر دیده می‌شود و باید در توسعه‌های جدید نیز به آن توجه نمود (Cowan, 2005: 75). در حقیقت خاطرات جمعی، منشا هویت اجتماعی شهروندان یک شهر به شمار می‌رود و عامل تداوم فرهنگی و رابطه میان نسل‌ها و تنها عامل ارتباط بین آنهاست و شهرها گنجینه‌ها و نمادهایی نیرومند از خاطره هستند. اسپیرن منظرهای خاطره (منظرهای مقدس) را بسیار حائز اهمیت می‌داند و اینگونه مناظر شهری را تحت عنوان استعاره بیان می‌کند. (یک درخت می‌تواند یک درخت باشد یا یک درخت خاص) (اسپیرن، ۱۳۸۷). راجل گولد ارتباط تنگاتنگ منظر شهر و خاطره را مورد بحث قرار می‌دهد. وی رابطه‌ای بین ادراکات ذهنی (خاطره) به عنوان امری ثابت و ساختار کالبدی شهر (منظر شهر) به عنوان امری متغیر را بررسی کرده و ارتباط میان این دو متغیر را بستری متعادل بین شهر و خاطره جمعی دانسته که سبب حضور مردم در آن می‌شود؛ بنابراین منظر شهری به عنوان بستری برای شکل‌گیری خاطرات جمعی و ادراکات ذهنی استفاده‌کنندگان از آن عمل می‌کند (Rachel & et al, 2012). خاطره جمعی به یادآوردن یک موضوع در یک گروه با ویژگی مشترک اشاره دارد که هم در زمینه علوم انسانی و هم علوم تجربی مورد بررسی می‌باشد. در نهایت خاطره جمعی بدان معنا است که مردم گذشته خود را چگونه به یاد می‌آورند (Roediger, 2015: 359). در حقیقت شهر در یک ضخامت و انباشت تاریخی و فرهنگی است که به انسان یادآور می‌شود که در کجا ایستاده است و بدین ترتیب اشیاء به واژه تبدیل می‌شوند که توسط آنها شهر، خاطره و قصه خود را یادآوری می‌کنند (جیبی، ۱۳۹۳).

جدول ۱- جمع‌بندی دیدگاه‌ها و پژوهش‌ها در ارتباط با خاطره جمعی در منظر شهر

اندیشمند	خاطره جمعی در منظر شهر	نکات کلیدی
امیل دورکیم ۱۹۱۲	پدیده یا واقعیت اجتماعی است که به افراد و گروه‌ها هویت می‌بخشد.	مراسم نماد
کوین لینچ ۱۹۵۹	وی، تصویر ذهنی را به طور غیر مستقیم همپوشانی با تصور اشخاص از خاطره در یک مکان می‌داند و آن را حائز اهمیت دانسته است	تصویر ذهنی
بری شوارتز ۱۹۷۵	مکان‌هایی خاص با استفاده از اشیاء، به عنوان نمادهای تاریخی سبب خاطره ساز شدن آنها می‌شود	فضا مکان
کریستین بویر ۱۹۹۴	خاطره جمعی راهی برای آن است تا شهروندان تصاویر خود را از شهر همانند یک اثر هنری توصیف کنند.	ای موزه‌گیری شکل اشیاء مونومان‌ها مذهبی رسوم و عقاید
دیوید هاسمان ۲۰۰۵	یک مفهوم اجتماعی که خانواده یا اعضای یک جامعه در یک زمینه در گذشته با یکدیگر مشترک باشند	باورهای جمعی، رفتارها مصنوعات کالبدی
سوشار فزاسی ۲۰۱۳	ساختمانها؛ یک شهر را معنادار می‌کند و سبب ایجاد فرم‌های خاطره‌ساز می‌شوند.	اماکن تاریخی
براندو گرو ۲۰۱۴	خاطرات جمعی در مکان‌های خاطره ساز سبب حس تعلق و هویت در شهرها می‌شود	مکان‌های خاطره ساز، حس تعلق
عابد الرحمان ۲۰۱۵	هر فرد خاطره شهری را متعلق به یک مکان خاص می‌داند	فرهنگ، تصور ذهنی
وی زوهو ۲۰۱۶	آثار تاریخی با عملکردهای مختلف سبب ایجاد خاطره در ذهن شهروندان و گردشگران می‌شود.	فعالیت‌های تاریخی، نام‌های قدیمی

بررسی نظریات و پژوهش‌های انجام شده، نشان از آن دارد که ادراک انسان نسبت به محیط اطراف خود سبب شکل‌گیری منظر و در نهایت ذهنیت و ایجاد خاطره می‌شود و با توجه به رفتارهای محیط (فرهنگ) و ادراک هر شخص این خاطرات متفاوت است. اما میتوان با توجه نمودن به رویداد یا واقعه‌ای که در مکانی مشخص رخ داده و با گذر زمان از آن، خاطره جمعی، برای افراد مختلف ایجاد نمود. برای تداوم این خاطره باید از معیارهای مختلفی استفاده نمود و همان‌طور که زوهو در مقالات خود بیان نموده است ساختمان‌ها با عملکردهای مختلف و نام‌هایی که در ذهن مردم شکل می‌گیرد یکی از معیارهای مهم منظر شهر در تداوم خاطرات جمعی است. هاسمان نیز معتقد است که باورها و اعتقادات در محیط و منظر شهر بسیار تاثیرگذار بوده و سبب شکل‌دهی خاطرات جمعی در ذهن افراد می‌شود. بویر بیشتر بر مونومان‌ها و نشانه‌های شهر تأکید کرده و نیز مراسم مذهبی را حائز اهمیت می‌داند. با استفاده از روش دلفی و مصاحبه‌های صورت گرفته به بررسی نگرش‌ها و قضاوت‌های افراد و گروه‌های متخصص و اجماع نظر هر یک از آنها درباره نام‌های تاریخی، عملکردهای گذشته، نشانه‌ها، باورهای جمعی و مراسم آیینی از معیارهای موثر بر منظر می‌پردازیم. بر اساس تحلیل‌های صورت گرفته چارچوب نظری ذیل (نمودار ۱) بیانگر ارتباط منظر و خاطره جمعی و معیارهای موثر بر ارتقا آن است.

نمودار ۱- مدل مفهومی رابطه منظر و خاطره جمعی

۲- روش پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف از نوع کاربردی- توسعه‌ای است که با استفاده از روش کتابخانه‌ای، روش اسنادی گردآوری شد، مشاهدات میدانی و روش پیمایشی نسبت به جمع آوری اطلاعات مورد نیاز اقدام گردیده است. این پژوهش به دنبال توصیف و شناخت منظر شهر و ابعاد تاثیرگذار بر آن در خاطرات جمعی است و در مرحله تدوین چارچوب نظری و شناخت ابعاد گوناگون و موثر بر منظر در حفظ خاطرات جمعی شرح داده شده است و با استفاده از روش دلفی و مصاحبه عمیق متخصصین معیارهای مهم و تاثیرگذار استخراج گردید (که در این مقاله تنها به نتیجه آن اشاره شده است) و سپس به مقایسه تطبیقی معیارها بیان شده و میزان تاثیر آنها در منظر دو شهر برلین و خرمشهر که در دل خود خاطرات زیادی را دارند، پرداخته است. در این روش داده‌های در دسترس و مرتبط را به کار برده و با آزمون میزان شباهت‌ها هر معیار در نمونه‌ها تبیین می‌کنند و سعی شده است در قالب پرسش‌نامه که میان ساکنین و متخصصین این دو شهر و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت تدوین شده است شباهت‌ها را ارزیابی کند و در ادامه به بررسی چگونگی روابط بین آنها پرداخته شده است که با استفاده از آزمون پیرسون که رابطه همبستگی بین معیارها را مبتنی بر کواریانس دو متغیر و انحراف معیار تعریف می‌کند، بیان نماید.

۳- مطالعه تطبیقی خرمشهر و برلین

برلین پایتخت کشور آلمان و بزرگ‌ترین شهر و از نظر تاریخی نیز مهم‌ترین شهر آلمان محسوب می‌شود. این شهر دارای تحولات تاریخی بسیاری است که یکی از مهم‌ترین آنها تقسیم شهر به برلین غربی و برلین شرقی، در جنگ جهانی دوم و فروپاشی دیوار برلین و وحدت مجدد آن در دوره پس از جنگ سرد است. پس از اتحاد مجدد، برلین یک دوره جدید از توسعه مجدد شهری را تجربه کرد که در آن بسیاری از ساختمان‌های جدید ایجاد گردید. برلین را می‌توان شهری با بهترین وجه وحدت ظاهری و فیزیکی دانست. برلین شهری است که در هر گوشه آن یک مکان رخداد وجود دارد، شهری که تاریخ چند گانه آن قابل نقل کردن است (Arandjelovica, Bogunovich, 2014:2). در این شهر مکان‌هایی که منظر جغرافیایی،

تاریخی و فرهنگی، شهر را به نمایش می‌گذارند، توجه بسیار شده است. بر این اساس ساختمان یا بنایی که دارای تاریخچه و فرهنگ این شهر است و ماهیت ارتجاعی ضد کمونیسم دارد پس از پایان جنگ سرد در این شهر احیا و مورد بازسازی قرار گرفته است (Dellenbaugh, 2013:8). در این شهر مناظر مختلفی قابل رویت می‌باشد که سبب یادآوری خاطرات دوران جنگ جهانی دوم است و سبب پر اهمیت شدن این شهر و ایجاد گردشگری در این شهر شده است.

از سوی دیگر خرمشهر در جنوب غربی ایران قرار دارد و در محل تلاقی رودخانه اروند و کارون قرار گرفته است. این شهر دارای ذخایر نفتی و موقعیت استراتژیکی است و همیشه به عنوان عروس زیبای جنوب مورد توجه بسیاری از افراد بوده است. اما در سال ۱۳۵۹ جنگ سبب از میان رفتن این شهر شد. این جنگ یکی از طولانی‌ترین و فاجعه آمیزترین جنگ‌های تاریخ بشری در قرن بیستم محسوب می‌شود (آقاحسینی، ۱۳۷۸: ۳۵). در حقیقت این شهر پایتخت جنگ بود. اسطوره و تمثیل روشنی از مقاومت، مظلومیت‌ها و ایستادگی مردم، برای حفظ تمامیت اراضی میهن (جزینی، ۱۳۸۷: ۳-۵). اما اکنون این شهر با دارا بودن مناظر خاطره‌ساز متأسفانه مورد توجه قرار نگرفته است.

نقشه ۱- موقعیت شهر برلین نسبت به آلمان و خرمشهر نسبت به ایران

۱-۳- مقایسه منظر برلین و خرمشهر از نظر تداوم خاطره جمعی

در ذیل معیارهای به دست آمده از مدل مفهومی (نمودار ۱) بیان شده و سپس به بررسی و تحلیل معیارها شامل نام، باورهای جمعی، نشانه (طبیعی و مصنوعی)، مراسم آیینی و عملکردهای گذشته در دو شهر با منظرهای خاطره ساز از جنگ، برلین در کشور آلمان و خرمشهر در کشور ایران پرداخته شده است و بر مبنای مشاهدات میدانی، مصاحبه با اهالی دو شهر و مطالعات متون تاریخی به ویژه خاطرات دوران جنگ مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته است.

عملکردهای گذشته: عملکرد و فعالیت، میراث فرهنگی در شهر محسوب می‌شود و استفاده از بناهای تاریخی، حفاظت و فعال‌سازی عملکرد آنها، خاطره را در شهرها زنده نگه می‌دارد (Zhou, 2016). کلیساهای مذاهب مختلف، خرابه‌های معبد مذهبی پارسی، معبد هندو و یا مناره‌های مسجد از عوامل خاطره ساز محسوب می‌شود و محله‌ها با عناصری این چنین سبب خاطرات دلنشین برای افراد ساکن می‌شود (Alexander Davis, 2014: 37). برای شناخت یک محیط، پس از عناصر موجود در آن، فعالیتی که در آن رخ داده، دارای اهمیت است و در ذهن انسان باقی می‌ماند. در نتیجه هر قدر یک مکان دارای بستر مناسب تری برای فعالیت و عملکردهای خاطره ساز باشد، عمق خاطره جمعی آن بر افراد جامعه افزوده می‌شود.

نام: زوهو معتقد است که احترام و حفظ نام‌های قدیمی، در استفاده خیابان‌ها و کوچه، فستیوال‌ها و مراسم‌های مختلف بسیار مهم و سبب احیا خاطره در ذهن شهروندان و توریست‌ها می‌شود (Zhou, 2016). نام‌ها یکی از پراهمیت‌ترین ابزارهایی هستند که ما را با فرهنگ و تاریخ کشورهای مختلف آشنا می‌کنند هر نامی می‌تواند دارای بار معنایی خاصی باشد و خاطرات و تصوراتی را در ذهن‌ها ایجاد کند. خیلی از مواقع به خاطر گذشت زمان، برخی نام‌های تاثیرگذار به فراموشی سپرده می‌شود در حقیقت میزان ماندگاری یک اسم، بستگی به اهمیت آن اتفاق تاریخی و یا تاثیرگذاری آن فرد در تاریخ دارد. با تصویرسازی نام‌ها در منظر شهر از جمله نام‌گذاری خیابان‌ها، اماکن تاریخی و میادین و یا مجسمه‌ها به عنوان نشانه، استفاده در مراسم خاص و زنده نگه داشتن خاطرات و رویدادهای رخ داده توسط آنها، این خاطرات تداوم بیشتری در اذهان ایجاد می‌کند.

باورهای جمعی: دیوید هاسمان، خاطره جمعی را به عنوان یک مفهوم اجتماعی مطرح می‌کند و اعضای این اجتماع می‌تواند خانواده یا اعضای یک جامعه باشند که در یک زمینه‌هایی در گذشته با یکدیگر مشترک بودند. وی معتقد است باورهای جمعی، رفتارها و اعتقادات تاثیر شایانی بر خاطرات جمعی دارد (Haseman, 2005:592). باور یا اعتقاد، وضعیتی در ذهن انسانهاست و دارای اهمیت و جایگاه ویژه‌ای می‌باشد. اعتقادات شهروندان از مهمترین عوامل مؤثر در بوجود آمدن شهرها و ایجاد خاطرات محسوب می‌گردد مانند خون شهدا، قرآن به سر گرفتن در مراسم‌های شهادت حضرت علی که نشانه و مناظر خاطره سازی برای مردم ایجاد می‌کند. یکی از مناظری که در آن باور و اعتقادات در منظر شهر به خوبی قابل مشاهده است؛ مراسم‌های دهه محرم است که منظر شهر متفاوت بوده و منظری خاطره ساز بر مبنای اعتقادات ایجاد می‌کند. **مراسم آیینی:** در هر شهر و کشوری مراسم و آئین‌های خاصی صورت می‌گیرد که برای هرکس تداعی خاطره ای متفاوت است. اغلب مراسم‌ها با خاستگاه‌های اعتقادی به صورت دسته جمعی با هدف تقویت اعتقادات و ابزار هویت و انسجام و همبستگی افراد جامعه انجام می‌شود. در کشورهای مختلف فسیوال رنگ، و فستیوال پنیر و غیره رخ می‌دهد و در کشور ایران نیز مراسم‌های مختلف وجود دارد که سبب یادآوری و تداعی کننده خاطرات جمعی می‌شود از جمله مراسم آیین عاشورایی، عید نوروز و مراسم قالی شویان مشهد اردهاال. این مراسم و آیین‌های مذهبی سبب گردهم آمدن مردم در فواصل زمانی منظم و همچنین باعث انتقال غیر مستقیم ارزش‌ها و آداب و رسوم از نسلی به نسل دیگر در جریان برگزاری مراسم می‌گردد.

نشانه: نشانه‌ها معادل‌هایی برای بیان‌هایی روشن و از پیش تعیین شده و شناخته شده اند. در نشانه‌ها هر علامت از دو جنبه بررسی می‌شود یا به بیانی دیگر دارای دو بعد است. بعد ظاهری نشانه که گویای مشخصات ظاهری آن است و بعد معنایی که گویای محتوای نشانه است. درک معنایی یک علامت در اغلب موارد تنها وقتی ممکن است که گیرنده در قبل مفهوم آن را آموخته باشد و این به معنی این است که علامت باید جزئی از فهرست محفوظات بیننده باشد (گروتز، ۱۳۸۳: ۵۰۲). نشانه‌های شهری عنصر، بنا یا قسمتی از یک بنا می‌توان دانست که یک مکان را علامت‌گذاری می‌کند و به‌عنوان یک نقطه مرجع مورد استفاده قرار گیرند. نقش نشانه‌های شهری متفاوت

است می‌توانند هدایت‌گر، تاکید‌کننده و یا برای ایجاد به خط آسمان و یا ساماندهی مورد استفاده باشند. (پور جعفر و منتظرالحجه، ۱۳۸۹: ۲۰) آلدروسی معتقد است فرآیندهای تحول شهری بناهای یادبود و نشانه‌ها در نقاط مشخص مسبب ارتباط و آشنایی بیشتر شهر با شهروندان می‌شود. این بناها باید در فضاهای شهری وجود داشته باشد و می‌تواند برای دوران باستان نباشد ولی یادآوری یک خاطره در شهر باشد (Abd Elrahman, 2015:2). در حقیقت نشانه سبب می‌شوند تصویری از محیط در ذهن اشخاص شکل گیرد و در نتیجه فرآیندی بین محیط و انسان شکل گیرد و خاطره را در ذهن ثبت کند همچنین با ایجاد نشانه‌های معنادار سبب هویت و نمایش فرهنگ یک شهر می‌شود. نشانه‌ها را می‌توان به دو دسته طبیعی و مصنوعی تقسیم کرد که با دیدن آن خاطرات زیادی در ذهن مردم ایجاد می‌گردد. در جدول ذیل (جدول ۲) به تحلیل و مقایسه دو شهر برلین و خرمشهر بر اساس معیارهای بیان شده پرداخته می‌شود.

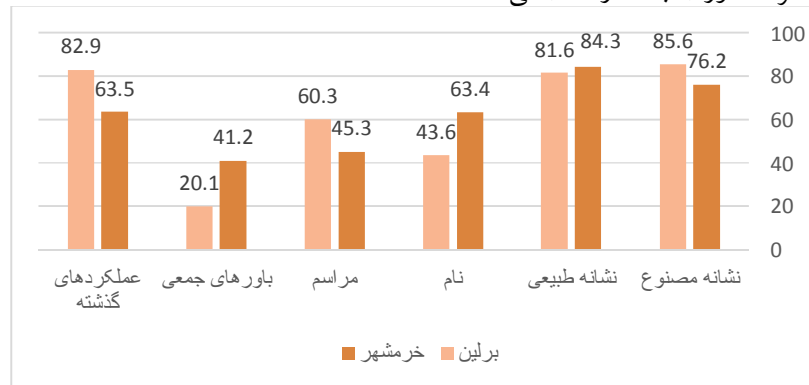
جدول ۲- بررسی معیارها در دوشهر خرمشهر و برلین

معیار	برلین	خرمشهر	تحلیل
عناصر دکوراتیو گذشته	<p>ایست بازرسی چارلی: ایست بازرسی چارلی که یکی از سه ایستگاه بازرسی در دیوار برلین بود، محل درگیری بین تانک های آمریکایی و روسی در سال ۱۹۶۱ بود. این ایستگاه تبدیل به یکی از معروف ترین نمادهای جنگ سرد شده است.</p> <p>پاریشتاک (پارلمان آلمان): در سال ۱۹۶۱ توسط دیوار برلین مسدود شد. در سال ۱۹۹۲ نورمن فاستر بازسازی دوباره ساختمان برد با توجه به جنبه های تاریخی ساختمان بازسازی نمود.</p> 	<p>بازار صفا این بازار که در قدیم مرکز اقتصادی خرمشهر بود مورد بمباران قرار گرفت</p> <p>مسجد (جامع، راه آهن، شیخ سلیمان): مکان هایی برای اسکان افراد و بی خانمان های که با جنگ خانه هایشان را از دست داده اند</p> <p>جنت آباد (مکان دفن شهیدان) سمدرسه رسایی: مکان سنگر گیری رزمندگان که توسط دشمن تسخیر گردید.</p> <p>پاسگاه زید: گارد مرزی عراق و رزمندگان اسلام</p> 	<p>برخی عملکردها سبب یادآوری اتفاقات و جذابیت بیشتر شهرها می شود. این نقاط در برلین محل ورود و بازرسی در جنگ به مکانی برای تماشا و عکاسی مردم تبدیل شده است.</p> <p>در خرمشهر عملکردهای و فعالیت های دارای خاطره جمعی بسیاری وجود دارد از جمله مسجد جامع و بازار صفا که می توان به عنوان پتانسیل های خاطره ساز و جذاب در این شهر یاد کرد و از آنها جهت تداوم این خاطره جمعی استفاده نمود.</p>
	<p>رودخانه اسپر (spree) این رود که از میان برلین عبور می کند دارای پلی قدیمی بوده که قسمتی از آن تخریب شده اما مورد بازسازی قرار گرفته است و سبب حضور بیشتر مردم در این پل شده است.</p> 	<p>رود کارون کارون بزرگترین رودخانه ایران است که عامل جدا کننده دو قسمت غربی و شرقی خرمشهر شده که در هنگام جنگ هزار نفر از آن عبور کرده اند و مقاومت های زیادی در آن رخ داده است.</p> <p>نخلهای سربریده در حقیقت قلب نخلها سرهای آنهاست و نخل های سربریده قلب خود را از دست داده اند که نمادی از شهیدانی هستند که در دوران جنگ، زندگی خود را از دست داده اند.</p> 	<p>رود در هر دو شهر دارای اهمیتی ویژه است و با نشان دادن تغییرات رخ داده در این رود و اهمیت آن در جنگ می توان سبب احیا خاطرات جمعی شد. در برلین از این رود به عنوان نشانه طبیعی استفاده بهینه نموده اما در خرمشهر که خاطرات زیادی در کنار این رود شکل گرفته است اما مورد بهره برداری قرار نگرفته است.</p>
نوع و تنوع			

معیار	برلین	خرمشهر	تحلیل
۹.۱	<p><u>فستیوال جنگ و صلح</u></p> <p>این فستیوال برای جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله می باشد و نمادی برای جنگ جهانی محسوب می شود. این فستیوال سبب شده است که جوانان بیشتر درباره تاریخچه و جنگ جهانی اطلاعات کسب نمایند.</p> <p><u>مراسم هولوکاست</u></p> <p>مراسم روزهای یادآوری و محکومیت یهودیان به دست نازیها، هر ساله در این شهر برگزار می شود.</p> <p><u>فستیوال نور برلین</u></p> <p>هرساله در ماه فوریه بر روی بناهای تاریخی و دیدنی شهر با نورهای رنگارنگ تزئین میکنند.</p>	<p><u>راهیان نور</u></p> <p>مراسم راهیان نور دو بار در سال برگزار می شود و مناطق مختلف جنگ زده را به مردم نشان می دهد. اما در این مراسم کمتر به خرمشهر توجه می شود و بهتر است با احیا نمودن نقاط مهم این شهر مراسم را نیز در این محدوده زیاد نمود.</p>	<p>ایجاد مراسم خاص سبب یادآوری خاطرات و عبرت برای نسلهای آتی می شود. در برلین با برگزاری فستیوال این خاطره را تداعی می کند و در خرمشهر با مراسم راهیان نور این خاطره به نمایش گذاشته می شود.</p>
۹.۲	<p><u>آدولف هیتلر</u></p> <p>آدولف هیتلر رهبر حزب ملی سوسیالیست کارگران آلمان بود. وی بین سالهای ۱۹۳۳ تا ۱۹۳۴ صدراعظم آلمان، و از ۱۹۳۴ به بعد، همزمان در مقام پیشوای رایش بزرگ آلمان حکومت کرد.</p> <p><u>سینتو موسولینی</u>: وی روزنامه نگار، سیاستمدار و رهبر ایتالیای فاشیست طی دوران جنگ جهانی دوم بود.</p>	<p><u>شهید علی صیاد شیرازی</u>: وی فرمانده عملیات افتخارآفرین آزادسازی خرمشهر است و از مهمترین عملیاتهای جنگ محسوب می شد.</p> <p><u>شهید سید محمد جهان آرا</u>: از فرماندهان در جنگ ایران و عراق بود و نقش بزرگی در آزاد سازی خرمشهر و عملیاتهای مختلف داشت.</p> <p><u>شهید مرتضی آوینی</u> (کارگردان و روزنامه نگار)</p> <p><u>عملیات بیت المقدس</u>: در این عملیات خرمشهر که به تسخیر نیروی بعثی عراق درآمده بود آزاد گردید.</p> <p><u>خونین شهر</u>: خونین شهر که به گوش هر فردی می رسد یادآور خرمشهر است و نامی با ارزش برای این شهر محسوب می شود.</p>	<p>نام هیتلر در ذهن اکثر افراد برلین شکل گرفته اما در خرمشهر با توجه به نامهایی چون خونین شهر که نشان دهنده خون شهیدان است، شهید آوینی، شهید جهان آرا، شهید صیاد شیرازی که از افراد بنام با تلاشهای بسیار موفقیت آمیز هستند؛ در این شهر کمتر دیده می شود و بایستی به این نامها که اقتدار یک ملت و یاد آور شهامت و شجاعت است، توجه بیشتر شود.</p>
۹.۳	<p><u>ضدیت با یهودیت</u></p> <p>هیتلر معتقد بود یهودیان دشمن و باعث بدبختی و عقب ماندگی می شوند.</p>	<p><u>نماز جماعت کنار نخلهای سربریده</u></p> <p>بسیاری از سربازان و افراد در صحرا به نماز می ایستادن که در آنجا نخلهای سربریده زیادی بود و آنها را با ارزش تلقی می کردند.</p> <p><u>قرار دادن قرآن بر زمین هنگام ترک</u></p>	<p>باورهای جمعی که اعتقادات انسان محسوب می شود در جامعه مسلمان بیشتر قابل رویت می باشد و در خرمشهر شاهد باورهای جمعی بیشتری نسبت به برلین وجود دارد.</p>

معیار	برلین	خرمشهر	تحلیل
تاریخچه	<p><u>دیوار برلین</u></p> <p>دیوار برلین جهت تقسیم آلمان به دو قسمت شرقی و غربی احداث شد اما این مسیر که یک کیلومتر بوده به صورت های مختلف (میله های فلزی، کفسازی متنوع، نقاشی های دیواری، نمایشگاه) احیا گردیده است.</p>	<p><u>پل آزادی</u></p> <p>این پل بخش شمالی شهر را به بخش جنوبی آن پیوند می دهد اما در جنگ ایران عراق این پل تخریب و دوباره مورد بازسازی قرار گرفته است اما این نشانه بسیار ارزشمند در این شهر به فراموشی سپرده شده است.</p>	<p>در هردو شهر نشانه های تاریخی و هویت ساز بسیاری وجود دارد. در برلین دیواری که آلمان را به دو قسمت نموده بود و سبب جداسازی این شهر شد در تمام نقاط شهر به عنوان نشانه به صورت کف سازی یا آلمان و نمایشگاه عکس مورد بهره برداری قرار داده است اما پل خرمشهر که نقش اتصال دهند دو قسمت خرمشهر بوده تخریب شده و هیچ نشانه ای از گذشته خود در بازسازی آن دیده نشده است.</p>
	<p><u>براندنبورگ</u></p> <p>دروازه براندنبورگ در اصل یک دروازه ورودی به شهر برلین بود به عنوان نشانه ای از جنگ و فضاهایی که به عنوان محل های ملاقات برای برلین های شرقی و غربی محسوب می شود.</p>	<p>تیر خورده</p> <p>خانه های</p>	<p>نمایشگاه عکس مورد بهره برداری قرار داده است اما پل خرمشهر که نقش اتصال دهند دو قسمت خرمشهر بوده تخریب شده و هیچ نشانه ای از گذشته خود در بازسازی آن دیده نشده است.</p>
مکان	<p><u>یادبود هولوکاست</u></p> <p>این یادبود از قربانیان هولوکاست، یک جنگل مواج از ۲۷۱۱ بلوک بتونی در اندازه مختلف این بنا</p>	<p>تیر خورده</p> <p>گنبد مساجد</p>	<p>تخریب شده</p> <p>(به خصوص مسجد جامع که مکل اسکان و هم مکان فرماندهی بود)</p>
	<p><u>میدان الکساندر</u></p> <p>این میدان جایگاه فرو ریختن دیوار برلین در نوامبر سال ۱۹۸۹ میلادی نیز می باشد. برج تلویزیونی برلین، مراکز خرید و سینماهای زیادی در این میدان قرار دارند</p>	<p>استفاده سنگر از آن در مقابل دشمن</p> <p>گنبد مساجد</p> <p>تخریب شده</p> <p>(به خصوص مسجد جامع که مکل اسکان و هم مکان فرماندهی بود)</p> <p><u>سنگرها خیابان ها محلی امن برای دفاع</u></p>	<p>دروازه شهر برلین نیز به عنوان نقطه ورودی شهر احیا شده اما نخلهای سربریده، خانه های تیر خورده ، ماشینهای واژگون شده جهت سنگر گرفتن در برابر دشمن به حال خود رها شده و از این نشانه پراهمیت در این شهر استفاده نشده است.</p>

افراد یک شهر اطلاعات دریافتی خود را از طریق حواس خود درک کرده و اولین مواردی که به خاطر آورده می‌شود، خاطرات دیداری و تصویری است. با بیان نقاط خاطره ساز در منظر دو شهر برلین و خرمشهر با استفاده از کتب تاریخی، کتب خاطرات جنگ به تحلیل پرداخته شده که این تحلیل با استفاده از پرسشنامه‌ای توسط متخصصین شهرسازی، معماری، معماری منظر که در هر دو شهر حضور داشته و از نزدیک هر دو شهر را دیده‌اند و همچنین تعداد معدودی از ساکنین این دو شهر؛ به مقایسه پرداخته شد و با استفاده از روش امتیاز دهی پنج گزینه‌ای طیف لیکرت که از متداول‌ترین روش‌های اندازه‌گیری در علوم اجتماعی و رفتاری است، مورد ارزیابی قرار گرفت. در نمودار ذیل (نمودار ۳) میزان تاثیر معیارهای منظر در تقویت و ارتقا خاطرات دوران جنگ را نشان می‌دهد.

نمودار ۳- امتیازات بدست آمده از مقایسه دو شهر خرمشهر و برلین بر اساس میانگین درصد نظریات متخصصین و ساکنین

با توجه به تحلیل صورت گرفته در برلین معیار موثر منظر در خاطرات جمعی نشانه مصنوع با ۸۵.۵ درصد بیشترین تاثیر را در این شهر گذاشته است و این شهر با طراحی و توجه به اتفاقات رخ داده بر دیوار برلین، سبب هویت به این شهر و ایجاد منظر خاطره ساز در این شهر شده است و همچنین میدان الکساندر که اولین نقطه تخریب دیوار برلین بوده و المانی شبیه بمب به این مکان نه تنها هویت بلکه خاطره را نیز در این فضا تقویت نموده است. بر اساس امتیازات بدست آمده که در نمودار ۳ مشاهده می‌شود، نشانه‌های طبیعی با ۸۴.۵ درصد تاثیر گذارترین معیار در خرمشهر بوده

و دارای جایگاه ویژه‌ای می‌باشد. نخل‌های سربریده یکی از نشانه‌های طبیعی موثرترین عنصر خاطره‌ساز محسوب می‌شود. این درخت شباهت بسیاری به انسان دارد و نمادی از شهادت محسوب می‌شود. همچنین رودخانه کارون به عنوان تقسیم کننده شهر و جلوگیری از پیشروی و نمادی از تاریخ و هویت محدوده که بسیاری از افراد در کنار این رودخانه خاطرات فراوانی دارند به‌عنوان دومین عنصر مهم طبیعی در این شهر محسوب می‌شود.

برای بررسی میزان همبستگی معیارها در این دو شهر با توجه به نظرات متخصصین، از آزمون پیرسون استفاده شد. خروجی این آزمون با استفاده از نرم افزار SPSS میزان همبستگی متغیرها با یکدیگر را نشان می‌دهد. در ارزیابی همبستگی بین متغیرها همواره ویژگی جهت و بزرگی مورد توجه قرار می‌گیرد. در این راستا، جهت چگونگی روند تغییرات دو متغیر نسبت به هم را نشان می‌دهد که می‌تواند مثبت (مستقیم) یا منفی (معکوس) باشد و بزرگی معرف مقدار رابطه است. بدین صورت که اگر بین ۱ و ۰.۶ باشد همبستگی زیاد، ۰.۶ تا ۰.۴ همبستگی متوسط و زیر ۰.۴ همبستگی ضعیف است. (نوبخت ۱۳۹۴) جدول ۳ نشان‌دهنده خروجی این نرم افزار می‌باشد.

جدول ۳- ضریب همبستگی معیارهای منظر بر خاطرات جمعی با استفاده از آزمون پیرسون

مراسم	نام	عملکردهای گذشته	باورهای جمعی	نشانه	
نشانه	Prarson correlation	۰.۸۵۳	۰.۶۷۷	۱	۰.۲۸۳
	Sig.(2-tailed)	۰.۱۴۷	۰.۳۲۳		۰.۷۱۷
	N	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
باورهای جمعی	Prarson correlation	۰.۳۴۶	۱	۰.۶۷۷	۰.۴۷۱
	Sig.(2-tailed)	۰.۶۵۴	۰.۲۹۱	۰.۳۲۳	۰.۵۲۹
	N	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
عملکردهای گذشته	Prarson correlation	۱	۰.۳۴۶	۰.۸۵۳	۰.۵۲۲
	Sig.(2-tailed)	۰.۵۹۵	۰.۶۵۴	۰.۱۴۷	۰.۴۷۸
	N	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
نام	Prarson correlation	۰.۴۰۵	۰.۷۰۹	۰.۳۲۳	۰.۶۷۰
	Sig.(2-tailed)	۰.۵۹۵	۰.۲۹۱	۰.۷۶۸	۰.۳۳۰
	N	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
مراسم	Prarson correlation	۰.۵۲۲	۰.۴۷۱	۰.۲۸۳	۱
	Sig.(2-tailed)	۰.۴۷۸	۰.۵۲۹	۰.۷۱۷	۰.۳۳۰
	N	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵

۳-۲- تحلیل

منظر شهر راهی برای خوانش شهر است و در حقیقت نمود و بیانی از رابطه بین انسان و محیط اطراف محسوب می‌شود. امروزه منظر با تعاریف مختلف بسیاری روبرو است. منظر شهر بیانیه‌ای از چگونگی ارتباط بین انسان و محیط است و بستر اصلی شکل‌گیری خاطرات جمعی و ادراکات ذهنی استفاد کنندگان از آن محسوب می‌شود. با دریافت پیام توسط انسان، سبب تصویری در ذهن می‌گردد که افراد آن را به خاطر می‌سپارند و با گذر زمان، توجه به فرهنگ طی یک رویداد یا واقعه این پیام تبدیل به خاطره می‌شود. یعنی همراهی منظر با تمام مولفه‌ها و در تمامی سطوحش با یک رویداد و در راستای موقعیت ذهنی، فرهنگی و روحی کاربر خاطره شکل می‌گیرد. هرچند که خاطره یک مفهوم انتزاعی است اما هنگامی که رویدادی در مکان خاصی شکل بگیرد و انسان پیام‌هایی از آن را دریافت نماید که این پیام‌ها سبب تصویری از کالبد آن مکان در ذهن شود تبدیل به خاطره‌ای می‌شود که کالبدی است و دارای مفهومی فراتراست. در

این پژوهش نشانه، عملکردها، مراسم، نام‌های تاریخی، باورهای جمعی از معیارهای موثر و تاثیرگذار منظر در شهر جهت حفظ و ارتقا خاطرات بوده است که بر اساس مطالعه تطبیقی در برلین و خرمشهر نشانه دارای بیشترین امتیاز و موثرترین معیار در هر دو شهر محسوب می‌شود و با استفاده از آزمون پیرسون میزان همبستگی معیارها مثبت بوده و این نشان‌دهنده رابطه مستقیم آنها با یکدیگر است. معیار نشانه که به دو صورت طبیعی و مصنوع بیان شد، با باورهای جمعی ضریب همبستگی ۰.۶۷۷، با عملکردهای گذشته ضریب همبستگی ۰.۸۵۳، با نام ضریب همبستگی ۰.۳۲۲ و با مراسم دارای ضریب همبستگی ۰.۲۸۳ می‌باشد و این بدین معناست که نشانه با عملکردها بیشترین ضریب همبستگی، با باورهای جمعی ضریب همبستگی متوسط و با نام و مراسم ضریب همبستگی کمی را دارا می‌باشد. بنابراین می‌توان برای ایجاد نشانه‌های شهری از فعالیت‌ها و عملکردها گذشته و خاطره ساز استفاده نمود. باورهای جمعی با نام و نشانه دارای بیشترین ضریب همبستگی با مقدار عددی به ترتیب ۰.۷۰۹ و ۰.۶۷۷ و با عملکردهای گذشته دارای کمترین ضریب همبستگی با میزان عددی ۰.۳۴۶ دارا است و این نشان از آن است که اعتقادات بیشتر در نشانه‌های شهری قابل دید است و در استفاده از آنها باید توجه نمود. عملکردهای گذشته با نشانه ضریب همبستگی زیاد با مقدار عددی ۰.۸۵۳ و با باورهای جمعی کمترین همبستگی با میزان عددی ۰.۳۴۶ نشان از آن است که نشانه‌ها در ساختمان‌ها و کاربری‌های قدیمی تاثیر شایانی بر ذهن مردم دارد و استفاده از نشانه‌ها در این نقاط حایز اهمیت است. نام از دیگر معیارهای تاثیرگذار جهت تداوم خاطرات شهری محسوب می‌شود و آزمون پیرسون حاکی از آن است که نام‌ها با باورهای جمعی و مراسم دارای همبستگی زیاد با مقدار عددی به ترتیب ۰.۷۰۹، ۰.۶۷۰ بوده و با نشانه‌ها کمترین میزان همبستگی با میزان عددی ۰.۲۰۳ می‌باشد. این همبستگی در نام نشان می‌دهد که می‌توان با ایجاد مراسم‌هایی که نام‌های بزرگ و خاطره ساز در آنها دیده شود و اعتقادات مردم نیز در آن دخیل باشد خاطرات را در شهرها احیا نمود. مراسم که عاملی مهم در حفظ خاطرات محسوب می‌شود نشان می‌دهد که نام دارای همبستگی زیاد و با نشانه همبستگی بسیار کمی را دارا است و این نشان از آن است که نام‌های تاریخی و ماندگار بیشترین تاثیر را بر مراسم دارد و می‌توان از آنها در کنار هم استفاده شایانی نمود.

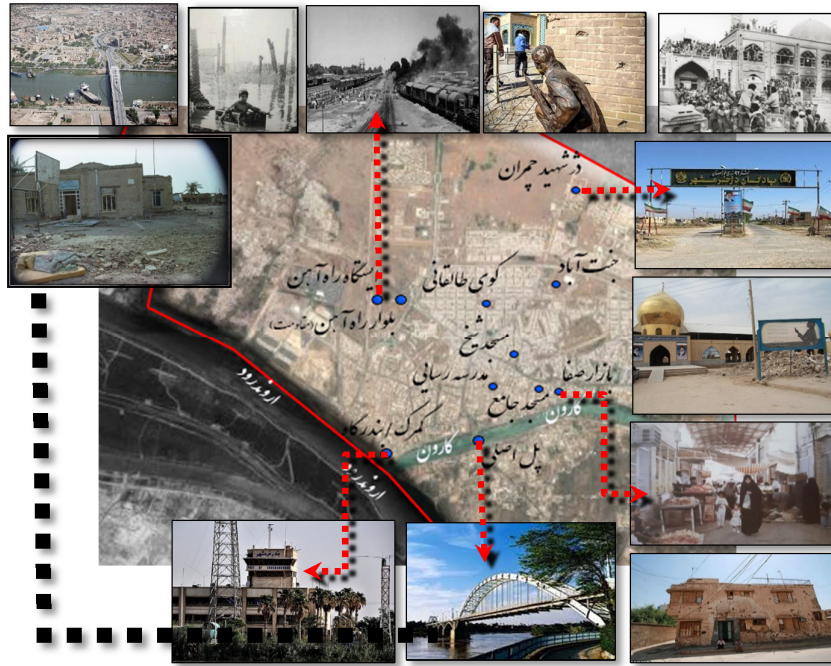
۴- نتیجه گیری

با توجه به آنچه بیان شد توجه به نشانه‌ها در شهر و همچنین تاکید بر عملکرد آن می‌تواند سبب تداوم خاطرات جمعی در ذهن افراد مختلف شود و با بررسی و مطالعات متون و مشاهدات میدانی در برلین و خرمشهر این دو شهر دارای مناظر هویت‌مند جهت تداوم و یادآوری خاطرات هستند که در برلین این نقاط قوت مورد بازسازی قرار گرفته اما در خرمشهر توجه به آنها نشده است. با تاکید بر معیارها و عناصر مورد بررسی در این شهر می‌توان سبب سرزندگی و روحی تازه بر کالبد این شهر و تقویت خاطرات تاثیرگذار و هویت این شهر شد که در ذیل به برخی از آنها اشاره شده است.

۱. توجه بیشتر به نشانه و نگاهی به سیر تحول منظر شهر جهت حفظ خاطره جمعی آن. به عنوان مثال نخل‌های سربریده در این شهر نماد زیبایی از بریده شدن سر هزاران جوان، پل آزادی به عنوان نقطه اتصال دهنده شرق و غرب خرمشهر است که در طی دوران جنگ اتفاق زیادی را تجربه کرده است، و بایستی در سطح شهر از این پتانسیل ارزشمند استفاده شود.

۲. عملکردهای گذشته که یکی از مهمترین عوامل تاثیرگذار منظر شهر در احیا و تقویت خاطرات جمعی می‌باشد در خرمشهر قابل مشاهده است. از جمله عملکردهای مهم دوران جنگ در خرمشهر می‌توان به بازار صفا، مدرسه رسائی، پاسگاه زید و یا مسجد جامع خرمشهر که هر کدام در منظر خود دارای سیر تحولی از خاطرات هستند، به خصوص در ۳۵ روز اول جنگ، اشاره نمود. همچنین با احیا و تاکید بر سیر تحول آن‌ها سبب یادآوری خاطرات پندآموز میان نسل‌های جدید شد. در نقشه شماره ۲ این نقاط قابل نمایش است.

۳. برگزاری مراسم به خصوص در روزهایی که در آن رویدادهای مهمی رخ داده است، سبب تقویت خاطرات جمعی در ذهن افراد می‌شود. اکنون در خرمشهر مراسمی همچون راهیان نور دوبار در سال برگزار می‌شود، بهتر است مراسم بیشتر و برای سنین مختلف برگزار گردد و تاریخچه این شهر و اتفاقات رخ داده در آن به نمایش گذاشته شود.

نقشه ۲- نقاط شاخص شهر با عملکردهای شاخص در خرمشهر

۴. تاکید بر نام‌های تاریخی و تفکرات اشخاص بنام چون شهید جهان آرا، شهید آوینی و شهید صیاد شیرازی در شهر بسیار مهم و ارزشمند تلقی می‌شود. همچنین توجه به نام عملیات‌ها، رمز آنها و مکان رخداد هر کدام در شهر حائز اهمیت بوده و نیز سبب درس عبرت برای نسل‌های آتی خواهد شد.
۵. اعتقادات و باورهای جمعی را می‌توان در اکثر مناظر شهرها مشاهده نمود. در خرمشهر این اعتقادات و باورها به خصوص در دوران جنگ قابل مشاهده است و از آن می‌توان در منظر شهر جهت حفظ و تقویت خاطرات جمعی که تاکید بر اعتقاد و باورهای ما دارد، استفاده نمود از جمله نماز خواندن به صورت جماعت کنار نخل‌های سربریده و یا قرار دادن قرآن بر زمین هنگام ترک خانه‌ها.

منابع

۱. اسپیرن، آن ویستون (۱۳۸۷). زبان منظر، ترجمه حسین بحرینی، بهناز امین زاده، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۲. امین زاده، بهناز (۱۳۹۴). ارزش در طراحی منظر شهری، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۳. آقا حسینی (۱۳۷۸). بررسی‌جوه و افتراق در آثار نقاشی دفاع مقدس و جنگ جهانی دوم در روسیه، استاد راهنما: مهدی محمدیان، مشاور: مرتضی افشاری، کارشناسی ارشد رشته نقاشی، دانشگاه شاهد.
۴. پورجعفر، محمدرضا و منتظرالحجه، مهدی (۱۳۸۹). نشانه‌های شهری، تعاریف، گونه شناسی، مکانیابی، برنامه‌ریزی و طراحی، انتشارات طحان، تهران.
۵. جزینی، محمد جواد (۱۳۸۷). کتابشناسی خرمشهر، چاپ اول، انتشارات شاهد، تهران.
۶. حبیبی، محسن (۱۳۹۳). خاطره و نوستالژی شهر، نخستین همایش ملی جامعه معماری و شهر، پژوهشکده معماری و شهرسازی شبستان، تهران.
۷. حسینی کومه، مصطفی (۱۳۸۸). مدیریت خاطره جمعی به کمک طرای شهری نمونه موردی لاهیجان، کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه شهید بهشتی.
۸. کالن، گوردن (۱۳۸۷). گزیده منظر شهری، مترجم: منوچهر طیبیان، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۹. گروتز، یورگ کورت (۱۳۸۳). زیباشناسی در معماری، مترجم: جان‌شاه پاکزاد، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۰. نوبخت، محمد باقر (۱۳۹۴). روش تحقیق پیشرفته، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران.
11. Alexander Davis, Kevin (2014). Form Collective memory to nationalism: Historical remembrance in ADEN, Thesis Advisor: Rochelle Davis, Master of Arts in Arab Studies, Washington, DC
12. Abd Elrahman, Ahmed & Mahmoud, Randa (2015). The post-revolutionary effect on the urban harmony of Cairo's built environment in relation to the collective memory of the population: Urban context of the

- “after revolution” between contravention and elaboration, Ain Shams Engineering Journal.
13. Arandjelovica, Biljana & Bogunovich, Dushko (2014). City profile: Berlin, Cities, Volume 37, Pages 1-26
 14. Boyer, Christin (1994). The city of collective memory: Its Historical Imagery and Architectural Entertainments, The MIT press, Cambridge .
 15. Cowan, Robert (2005). the dictionary of urbanism, streetwise press, first published, british library
 16. Dellenbaugh, Mary (2013). (Re)Presentation of “the” past in Berlin-Mitte after German Reunification, and its Implications for Cultural Production through Appropriation of Space, Politics of Memory, Volume 2 , 1-18
 17. Felasari, Sushard janti (2013). Enhancing Virtual City with Collective Memory to Support Urban Design Learning, University of Sheffield, degree of Doctor of Philosophy
 18. Grau, Brenda (2014). Beyond Performance: Rhetoric, Collective Memory, and the Motive of Imprinting Identity, University of South Florida, Major Professor: Marc. C. Santos, Ph.D, Joseph Moxley, Ph.D. Meredith W. Zoetewey, Ph.D, degree of Master of Arts
 19. Hasemana David. Nazaretha, Derek & Paul, Souren (2005). Implementation of a group decision support system utilizing collective memory, Information & Management, No 42, 591-605
 20. Roediger, Henry, Abel , Magdalena, (2015). Collective memory: a new arena of cognitive study , Trends in Cognitive Sciences , Vol. 19, No. 7 ,359-361
 21. Rachel, M & Rachel E. S (2013). Stumbling upon history: collective memory and the urban landscape, Springer Science Business Media B.V. GeoJournal 78:pp.791-801
 22. Winter, Caroline (2009). Tourism, Social memory and the great war, Annals of Tourism Research, Vol. 36, No. 4, 607-626
 23. Zhou, Wei (2016). Construction of traditional cultural tour landscape field based on city memory-Taking Nanjing Fuzimiao (Confucius Temple) Qinhuai Scenic Area as an example